

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2
**Leadership Development Based on iv Iddhipada-Dhammas of Basic
Education School Administrator Under Khonkaen Primary
Educational Service Area Office 2**

วิภาวรรณ แอบกลิ่นจันทร์,
พระครูปลัดบุญช่วย โชติวิโส และ สุนทร สายคำ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Wipawan Abklinjunt,
Phrakhrupalad Boonchuay Jotivamso and Sunthon Saikham
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: ab.wipawan@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 และเพื่อเสนอแนวทางภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอน จำนวน 319 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ ด้านการคิดเชิงปฏิบัติ รองลงมาคือ ด้านการคาดการณ์และการกำหนดอนาคต ด้านที่มีการปฏิบัติต่ำที่สุดคือ ด้านการรับรู้ความเข้าใจ การคิดรวบยอดและการคิดอย่างมีกลยุทธ์
2. ข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) การรับรู้ ความเข้าใจ การคิดรวบยอดและการคิดอย่างมีกลยุทธ์ ผู้บริหารควรรับรู้และเข้าใจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสู่การกำหนดทิศทางขององค์กร 2) การสร้างสรรค์กลยุทธ์ด้วยจินตนาการที่หลากหลาย ผู้บริหารนำระบบสารสนเทศมาบริหารจัดการให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดกลยุทธ์ 3) การคาดการณ์และการกำหนดอนาคต ผู้บริหารคำนึงถึงผลระยะยาว เช่น การจัดการความรู้ สร้างคลังความรู้พัฒนาโรงเรียนไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ 4) การคิดเชิงปฏิบัติ ผู้บริหารนำกระบวนการ PDCA มา

* วันที่รับบทความ: 4 มีนาคม 2564; วันที่แก้ไขบทความ 16 มีนาคม 2564; วันที่ตอบรับบทความ: 17 มีนาคม 2564

Received: March 4, 2021; Revised: March 16, 2021; Accepted: March 17, 2021

ปรับปรุงคุณภาพสถานศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ 5) การกำหนดวิสัยทัศน์ ผู้บริหารกำหนดวิสัยทัศน์เชื่อมโยงปัจจุบันกับอนาคตต้องเป็นผู้มองไกล สอดคล้องกับความต้องการและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์; ผู้บริหาร; หลักอิทธิบาท 4

Abstracts

The objectives of this research paper were: to study the strategic leadership of the school administrators in accordance with the Four Iddhipāda Dhammas; to present the suggestions for the strategic leadership of the school administrators in accordance with the Four Iddhipāda Dhammas under the Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 2. The samples of this research included 319 school administrators and teachers, The research instrument was the questionnaire and interview. The statistics used in data analysis were: Percentage, Mean and Standard Deviation.

The research results were as follows:

1. The overall mean score of the strategic leadership of the school administrators in accordance with the Four Iddhipāda Dhammas under the Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 2. The most practical aspect was seen in that of the revolutionary thinking, followed by that of prediction and future determination. The least practical aspect was seen in that of perceiving, understanding, holistically and strategically thinking.

2. The guidelines are as follows: 1) perceiving, understanding, holistically and strategically thinking, the administrators should recognize and understand to information related to administration to determine the direction of the organization; 2) creating a strategy with various imagination, administrators should take the information system to support in management give for teachers to participate in strategy formulation; 3) prediction and future determination, administrators should consider long-term results such as knowledge management, building a knowledge base to develop the school into a learning organization; 4) revolutionary thinking, the administrators should bring the PDCA process to improve the quality of the school to the full potential; 5) creating a vision, the administrators should set a vision linked to the present and the future and they must be a far-sighted person, consistent with needs and social change.

Keywords: Strategic Leadership; Administrators; Four Iddhipāda Dhammas

บทนำ

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในประเทศที่จะผลกระทบต่อการพัฒนาของประเทศไทยในอนาคต สะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยยังต่อเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ซับซ้อนและคาดการณ์ผลกระทบได้ยาก ประกอบกับการทบทวนผลการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาบ่งชี้ว่าเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศไทยมีความก้าวหน้าในหลายด้าน แต่ขณะเดียวกันยังมีปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการประเทศที่มีความบิดเบือนไม่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนในระยะ

ยาว การพัฒนาประเทศให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และยั่งยืนภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในประเทศที่ปรับเปลี่ยนเร็ว จึงจำเป็นต้องกำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เหมาะสม โดยเร่งสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อป้องกันปัจจัยเสี่ยง และเสริมรากฐานของประเทศด้านต่าง ๆ ให้เข้มแข็ง ควบคู่กับการให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มีความก้าวหน้าต่อการเปลี่ยนแปลง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554 : 18 – 23)

สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง และด้าน การศึกษาการพัฒนาประชาธิปไตย เมื่อเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์มีการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้อย่างกว้างขวาง ใน วงการศึกษามีการปรับเปลี่ยนครั้งยิ่งใหญ่โดยมีการปฏิรูปต่าง ๆ ในสถานการณ์ของการปกครองที่ดีที่จะทำให้ การอยู่รอดด้วยการอาศัยผู้นำเป็นสิ่งสำคัญ จากการศึกษาทางมานุษยวิทยาในกลุ่มแรก ๆ ที่พบว่าไม่ว่าจะเป็น วัฒนธรรมแบบใดในโลกนี้ (เจ้าอธิการบุญช่วย โชติวิโส และ สุนทร สายคำ, 2562 : 158) บุคคลสำคัญใน องค์กรมีบทบาทที่ต้องดำเนินไปภายใต้เงื่อนไขปัจจัยของสภาวะที่อยู่รอบด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกทุกวันนี้มีการ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้นำนอกจากจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแส แต่ต้องมีวิธีการรับมือกับการ เปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยสามารถจัดปัญหาความขัดแย้งและการต่อต้านได้อย่าง เหมาะสม เพราะผู้นำเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวได้ (สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และสรา ยุทธ กันหลง, 2555 : 145)

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดบทบาทของผู้บริหาร สถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อรองรับการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ผู้บริหารต้องมีการเปลี่ยนแปลงจากระบบเดิมควรมีความเป็นภาวะผู้นำมีการทำงานที่มี ประสิทธิภาพ และมีหลัก ธรรมาภิบาลเพราะผู้บริหารเป็นผู้นำร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา และคุณครู ใช้กระบวนการทางการบริหารพัฒนาคุณภาพการศึกษา รวมถึงการบริหารทรัพยากรเพื่อการศึกษาให้เกิด ผลผลิตทางการศึกษาตามที่ประเทศชาติต้องการหน้าที่หลักของผู้บริหารการศึกษา (เจ้าอธิการบุญช่วย โชติวิ โส และ สุนทร สายคำ 2562 : 159) ผู้บริหารไม่ว่าจะเป็นองค์กรประเภทใดก็จะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง จากผลที่เกิดจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีโลกข้อมูลข่าวสาร ภาวะการแข่งขันที่ไร้พรมแดน และภาวะที่มี ทรัพยากรจำกัดผู้บริหารจึงต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์โดยข้อผูกพันต่อการให้บริการสาธารณะ และมีความสามารถในการ กระตุ้นให้บุคลากรในองค์กรได้ใช้ศักยภาพที่ดี ทำงานให้เกิดผลสูงสุด สร้างพันธมิตรทั้งภายในและภายนอก องค์กร สื่อสารด้วยความรู้สึกที่ดีต่อกัน รวมทั้งเป็นผู้มีทักษะการบริหารจัดการ เพื่อผลสัมฤทธิ์ของงานสูงสุด ภายใต้ภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ในลักษณะเช่นนี้ ผู้นำถือว่าเป็นบุคลากรหลักที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จตาม เป้า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จึงเป็นภาวะผู้นำซึ่งจะนำพาองค์กรไปสู่ความเจริญก้าวหน้า กล่าวคือ ผู้นำเชิงกลยุทธ์ จำเป็นจะต้องมีวิสัยทัศน์สำหรับองค์กรเพื่อกำหนดทิศทางและจุดมุ่งหมายอย่างชัดเจน วิสัยทัศน์คือสิ่งที่สำคัญ มากสำหรับผู้นำทางการศึกษาภารกิจมักจะถูกกำหนดโดยโรงเรียน การวางแผนกลยุทธ์จะต้องวางบนพื้นฐานของ ระบบที่มีเหตุผล และสิ่งที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ ควรจะดูวัฒนธรรมในสังคมนั้น ๆ ประกอบด้วย ซึ่งต้องมีผู้นำที่

จะช่วยพาสังคมของตนไปสู่ความเจริญตามเป้าหมายทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการแต่ที่สำคัญยิ่ง คือ สถาบันการศึกษาจัดการศึกษาโดยจัดตั้งสถานศึกษา เช่น โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัยออกแบบการให้ การศึกษาโดยมีครูอาจารย์เป็นผู้ให้การศึกษานี้ในปัจจุบันสถาบัน ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการให้การศึกษา (มณฑนา กองเงิน, 2554 : 3)

จะเห็นว่าสถานศึกษามีความต้องการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานการศึกษา การ บริหารงานจึงเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพประกอบกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัย ต่าง ๆ ที่กล่าวถึง ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ซึ่งภาวะผู้นำเชิง กลยุทธ์จะสามารถช่วยพัฒนา ให้ไปสู่ความสำเร็จตามวิสัยทัศน์และเป้าหมายของสถานศึกษาที่ผู้บริหารสถานศึกษาวางเป้าหมายไว้ ดังนั้น ผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหาร รวมถึง พัฒนภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูล แก่ไข ปรับปรุง พัฒนาแผน ยุทธศาสตร์ และแผนการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษาและ หน่วยงานอื่น สามารถนำไปสู่การปฏิบัติและเป็นแนวทางในการดำเนินงานภายในสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อหน่วยงาน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 2
2. เพื่อเสนอแนวทางภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 2

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยวิธีวิทยาแบบผสม (Mixed Methodology Research) ระหว่าง การวิจัย วิธีวิทยาเชิงปริมาณ (Quantitative Methodology Research) และการวิจัยวิธีวิทยาเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology Research) และการผสม โดยการสร้างและหาคุณภาพของ เครื่องมือใช้แบบ สัมภาษณ์ (เชิงคุณภาพ) และ แบบสอบถาม (เชิงปริมาณ) การเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ (เชิง คุณภาพ) และ ส่งแบบสอบถามไปยังผู้ตอบ (เชิงปริมาณ) และผสม ในเชิงการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยวิธีการทาง สถิติ (Statistics Analysis) ตามวัตถุประสงค์ของการ วิจัยโดยดำเนินการ 2 ประการดังนี้ เครื่องมือที่ใช้ใน

การเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามชนิดปลายเปิด และปลายปิด ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและหา คุณภาพเครื่องมือวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4

2. ศึกษารูปแบบโครงสร้างแบบสอบถามภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4

3. ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ ตามเอกสารเกี่ยวกับหลักการ แนวคิด และทฤษฎี ที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 และรูปแบบและโครงสร้างแบบสัมภาษณ์งานวิจัย เรื่องภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๒ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบ สัมภาษณ์จำนวน 1 ชุด มี 2 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบ สัมภาษณ์เกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่ คือ ตำแหน่งระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ถึงภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 มี 5 ด้าน ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย

4. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปให้ อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยพิจารณาที่ตรวจสอบ ปรับปรุง แก้ไข และให้ความเห็นชอบ

5. นำเสนอแบบสัมภาษณ์จากอาจารย์ ที่ปรึกษามาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องสมบูรณ์และ จัดทำฉบับที่แก้ไขแล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา และผู้เชี่ยวชาญด้านงานวิจัย การประเมินผล วัดผลหรือด้านสถิติคณิตศาสตร์ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของแบบ สัมภาษณ์ที่มีเนื้อหาสอดคล้องตรงกับเรื่องที่วิจัย

6. นำแบบสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขตามผลการประเมินหรือข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ให้มี จำนวนข้อและเนื้อหาที่สอดคล้องตรงกับเรื่องที่ วิจัยและพิมพ์นำไปใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

ประชากร กลุ่มตัวอย่างและกลุ่มเป้าหมาย

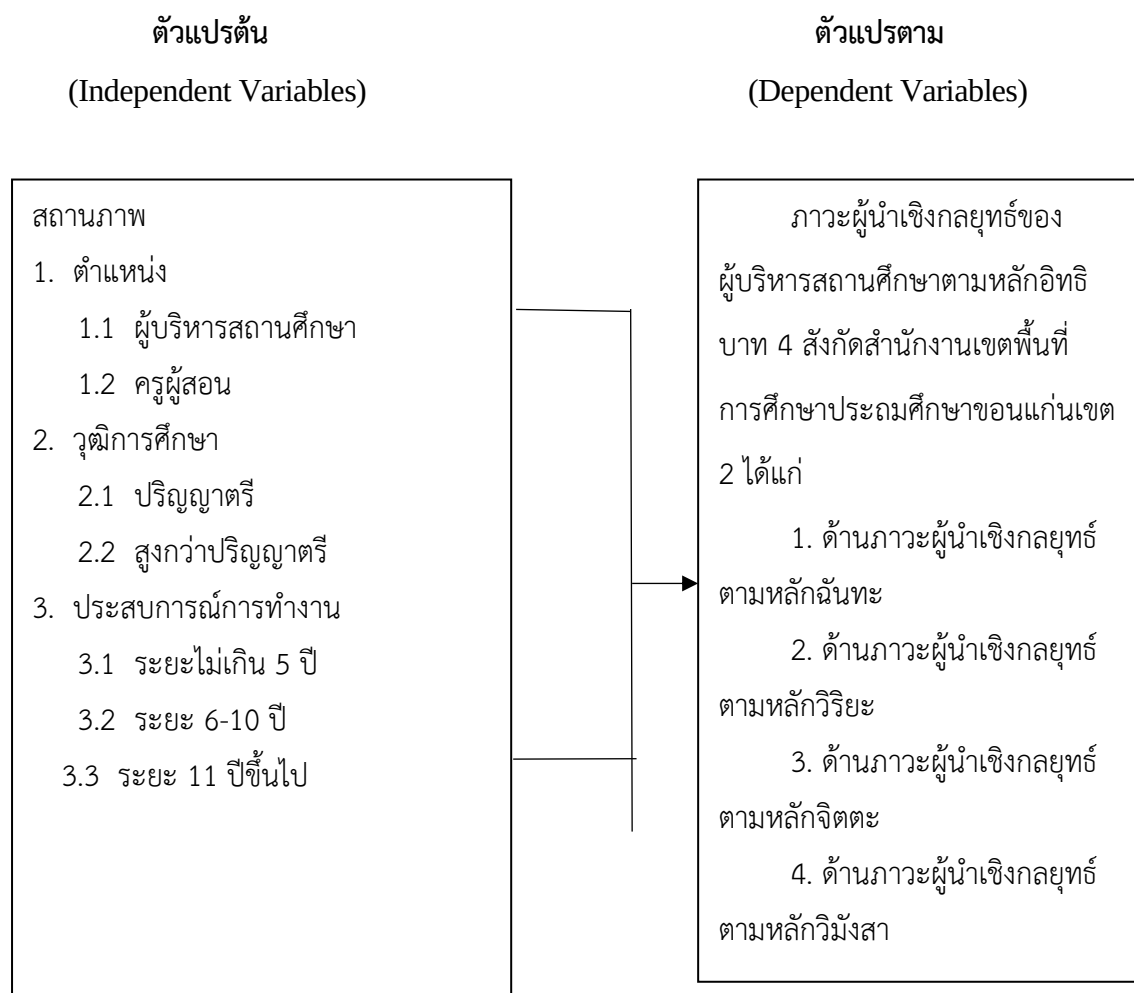
1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 จำนวน 1,864 คน จำแนกเป็น ผู้บริหาร 161 คน และครูผู้สอน จำนวน 1,703 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนจำนวน 319 คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครชีและมอร์แกน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามตัวแปร

ตำแหน่งหน้าที่และนำไปเทียบสัดส่วน จากประชากรตามวุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ได้กลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่มย่อย โดยการสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling) ด้วยวิธีจับสลาก

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 2” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์โดยนำหลักอิทธิบาท 4 มาบูรณาการใช้ โดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า จำแนกตามตำแหน่ง ส่วนใหญ่เป็นครูผู้สอน จำนวน 290 คน คิดเป็นร้อยละ 90.9 รองลงมาคือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 9.1 จำแนกตามวุฒิ การศึกษา พบว่า อยู่ในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 78.4 อยู่ในการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 21.6 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า มีประสบการณ์การทำงานในระยะ ไม่เกิน 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.5 มีประสบการณ์การทำงานในระยะ 6 – 10 ปีลงมา คิดเป็นร้อยละ 27.6 มี ประสบการณ์การทำงาน ตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 48.9

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่นเขต 2 พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 4.80 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

1. ด้านการรับรู้ ความเข้าใจ การคิดรวบยอดและการคิดอย่างมีกลยุทธ์ตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติระดับมากที่สุดเป็น ลำดับหนึ่งคือ ผู้บริหารโรงเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์ ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ผู้บริหารโรงเรียนมีวิสัยทัศน์ทัศน์การคิดที่เหนือกว่าผู้อื่น

2. ด้านการสร้างสรรค์กลยุทธ์ด้วยจินตนาการที่หลากหลายตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติระดับมากที่สุดเป็นลำดับหนึ่งคือ ผู้บริหารโรงเรียนใช้การคาดการณ์ในการกำหนดกลยุทธ์ ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ ผู้บริหารโรงเรียนมีการ ปรึกษาคณะกรรมการสถานศึกษาในการกำหนดกลยุทธ์

3. ด้านการคาดการณ์และการกำหนดอนาคตตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า โดยภาพรวม มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติระดับมากที่สุดเป็นลำดับหนึ่งคือ ผู้บริหาร โรงเรียนกำหนดทิศทางของโรงเรียนสอดคล้องกับความต้องการจำเป็น ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ ผู้บริหาร หารโรงเรียนสามารถคาดการณ์ทิศทางอนาคตขององค์กรได้

4. ด้านการคิดเชิงปฏิกิริยาตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติระดับมากที่สุดคือ ผู้บริหารโรงเรียนมีแผนเชิงรุก ในการสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรมีความคิดริเริ่ม ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ ผู้บริหารโรงเรียนมีแผนให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงแบบรากลึกถึงโคน

5. ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติระดับมากที่สุดคือ ผู้บริหารโรงเรียนกำหนดวิสัยทัศน์รองรับ กับความต้องการในอนาคต ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ ผู้บริหารโรงเรียนสามารถสื่อสารวิสัยทัศน์ได้อย่าง ครอบคลุมทั่วถึงทั้งโรงเรียน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 2 ผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจบางประเด็นจึงนำมาอภิปรายผลดังต่อไปนี้

1. ด้านการรับรู้ ความเข้าใจ การคิดรวบยอดและการคิดอย่างมีกลยุทธ์ตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติระดับมากที่สุดเป็นลำดับหนึ่งคือ ผู้บริหารโรงเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กล้าศักดิ์ จิตต์สงวน (กล้าศักดิ์ จิตต์สงวน, 2555 : 208) ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ด้านที่มีระดับการปฏิบัติในสภาพที่พึงประสงค์สูงสุด ได้แก่ การรับรู้ ความเข้าใจ การคิดรวบยอดและการคิดอย่างมีกลยุทธ์ โดยข้อที่มีระดับการปฏิบัติที่พึงประสงค์สูงสุด คือ ความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต้องจัดการบริหารเป็น 4 ด้าน คือ ด้านบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป โดยผู้บริหารเป็นผู้ควบคุมดูแล ปฏิบัติตามนโยบาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ส่งเสริม สนับสนุนบุคลากรในสถานศึกษาได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็ม ความรู้ความสามารถ รวมถึง มีการจัดทำมาตรฐานการศึกษา ตามกรอบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545

2. ด้านการสร้างสรรคกลยุทธ์ด้วยจินตนาการที่หลากหลายตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติระดับมากที่สุดเป็นลำดับหนึ่งคือ ผู้บริหารโรงเรียนใช้การคาดการณ์ในการกำหนดกลยุทธ์ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชร ชำนาญศิลป์ และคณะ (พัชร ชำนาญศิลป์ และคณะ, 2558 : 75-90) การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยการอาชีพเขตภาคเหนือตอนล่าง ผู้บริหารต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีการวางแผน มีความรอบคอบ กล้าตัดสินใจ มีความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์และกำหนดทิศทาง มีทักษะด้านเทคโนโลยีใหม่ๆ มีประสบการณ์ มีความขยันหมั่นเพียรในการฝึกฝน ตั้งใจอดทน ให้ความช่วยเหลือ มองโลกในแง่บวก สร้างความสัมพันธ์ มีจิตอาสา ซื่อสัตย์ จริงใจ มีสัจจะ คำนับสัญญา มีจิตใจเป็นกลางกระจายอำนาจ ส่งเสริมการศึกษา นำหลักธรรมมาใช้ มีเหตุและผล รอบคอบ ใส่ใจประเมินผล สร้างศรัทธาความเชื่อมั่นยึดหลักอิทธิบาท 4

3. ด้านการคาดการณ์และการกำหนดอนาคตตามหลักอิทธิบาท 4 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติระดับมากที่สุดเป็นลำดับหนึ่งคือ ผู้บริหารโรงเรียนกำหนดทิศทางของโรงเรียนสอดคล้องกับความต้องการจำเป็น มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรวรรษ เทียมสุวรรณ และคณะ (วรวรรษ เทียมสุวรรณ และคณะ, 2562 : 219-231) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นรูปแบบของภาวะผู้นำยุค

ใหม่ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 มี 4 ด้าน คือ 1) ด้านการนำตนเอง หมายถึง การมีองค์ความรู้ในโลกาวัดน์ ความคิดเชิงบวกและทัศนคติแบบทำได้ กระบวนการที่ตนที่เป็นโลกาวัดน์ การพัฒนาตนเองด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัยตามสถานการณ์ การเป็นตัวอย่างที่ดีด้านคุณธรรมและจริยธรรม 2) ด้านการนำทีม หมายถึง การสร้างขวัญกำลังใจและการจูงใจ การบริหารทีมและความขัดแย้ง การติดต่อสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ การสอนงานฝึกอบรมเพื่อพัฒนางานของทีมด้านเทคโนโลยีและด้านต่าง ๆ และการส่งเสริมการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมและจริยธรรม 3) ด้านการนำองค์กร หมายถึง การกำหนดใช้และทบทวนวิสัยทัศน์การปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ร่วมให้เหมาะสม การกำหนดค่านิยมและวัฒนธรรมร่วม การเป็นผู้นำด้านการเปลี่ยนแปลง การควบคุมงานด้วยระบบสมดุล การพัฒนาบุคลากรด้วยการจัดอบรมให้ความรู้ พัฒนาผลงานของทีมด้านเทคโนโลยี และการส่งเสริมการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมและจริยธรรม

4. ด้านการคิดเชิงปฏัติตามหลักกิติธิบาท 4 พบว่า เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติระดับมากที่สุดเป็นลำดับหนึ่งคือ ผู้บริหารโรงเรียนมีแผนเชิงรุก ในการสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรมีความคิดริเริ่ม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มันทนา กองเงิน (มันทนา กองเงิน, 2554 : 105) ผู้นำทางการศึกษาที่สามารถจัดการกับการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลาย พร้อมทั้งสามารถนำองค์กรไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้โดยการสร้างสมดุลของนวัตกรรมจากภายนอกด้วยค่านิยม วัตถุประสงค์ และสิ่ง ที่ได้รับความสนใจเป็นพิเศษของคนในองค์กรซึ่งเป็นการวางเงื่อนไขกลยุทธ์ในการมองไปข้างหน้า ทั้งในระยะ กลาง และระยะยาว เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร ตำแหน่งขององค์กร โดยใช้ความเข้าใจเชิงกลยุทธ์บน เหตุผลหลัก 3 ประการคือ 1) ศักยภาพแวดล้อมภายนอกที่มีอิทธิพลต่อองค์กร 2) การวางแผนกลยุทธ์ซึ่ง อาศัยการมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในองค์กร 3) การสร้างความสำเร็จขององค์กรทางการศึกษาที่ต้อง ประกอบด้วยความคิดเชิงกลยุทธ์

5. ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ตามหลักกิติธิบาท 4 พบว่า เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ใน ระดับมากที่สุดเป็นลำดับหนึ่งคือ ผู้บริหารโรงเรียนกำหนดวิสัยทัศน์รองรับกับความต้องการในอนาคต มีการ ปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาขวัญยืน สุนโท (พระมหาขวัญยืน สุนโท, 2560 : 312-329) ที่ว่าหัวใจสำคัญที่จะทำให้กระบวนการวางแผนกลยุทธ์ประสบความสำเร็จนั้น ต้องอยู่บน รากฐานของข้อมูลข้อเท็จจริง (Fact – Baed) และมีการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านั้นให้เกิดประโยชน์ ผู้นำ เชิงกลยุทธ์จะต้องมีข้อมูลที่ถูกต้องเหมาะสม เพียงพอ และให้ความสำคัญกับข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ โดยต้อง ติดตาม ตรวจสอบ ประเมิน วิเคราะห์และใช้ข้อมูลเหล่านี้เพื่อการคาดการณ์หรือพยากรณ์ เพื่อใช้ประโยชน์ จากข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ในการกำหนด ภารกิจ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกลยุทธ์ต่าง ๆ ให้เหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การรับรู้ ความเข้าใจ การคิดรวบยอดและการคิดอย่างมีกลยุทธ์ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารควรรับรู้และเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของครูและนักเรียนเพื่อสรุปข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารโรงเรียนสู่การกำหนดทิศทางขององค์กรได้ อีกทั้งรับฟังความคิดเห็นเพื่อให้เกิดการพัฒนาาร่วมกัน มีความเข้าใจในสภาพปัญหาและศักยภาพของโรงเรียนเป็นอย่างดี และส่งเสริมให้มีเอกภาพในการกำหนดนโยบายร่วมกัน

1.2 การสร้างสรรค์กลยุทธ์ด้วยจินตนาการที่หลากหลายตามหลักอิทธิบาท 4 ผู้บริหารควรนำระบบสารสนเทศ ระบบฐานข้อมูลมาช่วยในการบริหารจัดการโรงเรียนให้เกิดความคุ้มค่า ส่งเสริมให้เกิดการปรับปรุงปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดกลยุทธ์ นำกลยุทธ์ไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ

1.3 การคาดการณ์และการกำหนดอนาคตตามหลักอิทธิบาท 4 ผู้บริหารควรคำนึงถึงผลระยะยาว เช่น การจัดการความรู้ สร้างคลังความรู้เพื่อพัฒนาโรงเรียนไปสู่องค์กรการเรียนรู้ บริหารบุคคลโดยคำนึงถึงความสามารถ สร้างขวัญกำลังใจ แรงบันดาลใจในการปฏิบัติหน้าที่ และกระตุ้นการส่งเสริมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

1.4 การคิดเชิงปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท 4 ผู้บริหารควรนำกระบวนการ PDCA มาปรับปรุงคุณภาพให้แก่สถานศึกษา การเปลี่ยนแปลงระบบใด ๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาควรคำนึงถึงวัฒนธรรม ประเพณี ศาสนาและศีลธรรมของชุมชนด้วย และควรเน้นหลักการมีส่วนร่วม กระจายอำนาจเพื่อที่จะใช้ในการแก้ปัญหาปรับปรุงพัฒนาสถานศึกษาให้เกิดการพัฒนาขึ้นอย่างเต็มศักยภาพของโรงเรียน

1.5 การกำหนดวิสัยทัศน์ตามหลักอิทธิบาท 4 ผู้บริหารควรกำหนดวิสัยทัศน์แบบเชื่อมโยงปัจจุบันกับอนาคตคือ ต้องเป็นผู้มองไกล สอดคล้องกับความต้องการและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งวิสัยทัศน์นั้นต้องชัดเจน เข้าใจง่ายไม่ซับซ้อนและสามารถปฏิบัติได้จริง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 2 ตามการรับรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา เชิงลึกด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้ทราบรายละเอียดของปัญหาให้ชัดเจนมากขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 2 ของผู้บริหารสถานศึกษา

2.3 ควรมีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 2 ของผู้บริหารสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กล้าศักดิ์ จิตต์สงวน. (2555). “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์สำหรับผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา”. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิต. สาขาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจ้าอธิการบุญ ช่วยโชติวิโส และ สุนทร สายคำ. (2562). ภาวะผู้นำตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น. ขอนแก่น: เอมี ก๊อปปี เซนเตอร์.
- พระมหาขวัญยืน สุทนต์. (2560). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวพุทธวิธีสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. ปีที่ 8 ฉบับพิเศษ. 312-329
- พัชรี ชำนาญศิลป์ และคณะ. (2558). การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารวิทยาลัยการอาชีพเขตภาคเหนือตอนล่าง. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 4 (3), 75-90
- มันทนา กองเงิน. (2554). “ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์กับการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต 1”. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วรวรรษ เทียมสุวรรณ และคณะ. (2562). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยมหาวิทยาลัยสวนดุสิต. 15 (2), 219-231
- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และสรายุทธ กันหลง. (2555). ภาวะผู้นำแบบโลกาภิวัตน์: แนวคิดเชิงทฤษฎี. “เอกสารประกอบการสอนรายวิชาภาวะผู้นำ”. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. 2555 – 2559. กรุงเทพมหานคร: สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.